Otto Ruokolainen, Hanna Ollila

7.2.2022

Perustuslakivaliokunta

Viite: HE 141/2021 vp / Asiantuntijapyyntönne 13.1.2022, perustuslakivaliokunta perjantaina 11.2.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle tupakkalain muuttamisesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikossa mainitusta esityksestä. Tupakointi on merkittävä sairastavuutta ja ennenaikaista kuolleisuutta aiheuttava tekijä Suomessa ja globaalisti, vaikuttaen keskeisesti väestöryhmien välisiin terveyseroihin.

THL pitää hallituksen esitystä kansanterveyden näkökulmasta kannatettavana, mutta katsoo aiemman sosiaali- ja terveysministeriölle antamansa lausunnon (THL/2466/4.00.00/2021) mukaisesti, että tupakkalain tavoitteen saavuttamiseksi ja väestön suojaamiseksi tupakan terveyshaitoilta tarvitaan lisätoimia. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää sekä uusia keinoja aloittamisen ehkäisyyn että panostusta tupakoinnin lopettamisen tukeen.

THL kannattaa hallituksen esityksen ja aiemman lausuntonsa (THL/2466/4.00.00/2021) mukaisesti yhdenmukaisten tupakkapakkausten käyttöönottoa. Niin kutsuttujen yhdenmukaisten tai tuotemerkittömien pakkausten on todettu vähentävän tuotteen vetovoimaa, lisäävän kuvavaroitusten vaikuttavuutta ja vähentävän eri tuotemerkkeihin liittyviä virheellisiä uskomuksia tuotteen haitattomuudesta. Ne voivat myös vähentää tupakoinnin yleisyyttä vaikuttamalla eritoten käytön aloittamisen ehkäisyyn. Tuotemerkittömät pakkaukset myös vähentävät kiinnittymistä tuotemerkkiin ja siten edistävät lopettamisaikeita. THL:n toteuttamassa laadullisessa tutkimuksessa yleisimmät mielikuvat yhdenmukaisista tupakka-askeista olivat rumuus, tylsyys ja yksinkertaisuus. Valtaosa haastatelluista oli sitä mieltä, että yhdenmukaisten tupakkapakkausten käyttöönotto Suomessa olisi myönteinen asia, erityisesti aloittamisen ehkäisyn kannalta. Saatavilla oleva tutkimusnäyttö tukee yhdenmukaisten pakkausten myönteistä vaikutusta tupakoinnin vähenemisessä.

Suuri osa tupakkakokeiluista ja tupakoinnin aloittamisesta tapahtuu 20 ikävuoteen mennessä. Aivojen kehitys jatkuu yli 20-vuotiaaksi ja täten nuoret ovat erityisen herkkiä nikotiinin vaikutuksille. Osalla nuorista riippuvuuden ensimmäiset merkit ilmenevät jo kuukauden epäsäännöllisen tupakoinnin jälkeen. Siksi on tärkeää vähentää sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden houkuttelevuutta että niiden saatavuutta nuorille. Vaikka nuorten tupakointi on vähentynyt merkittävästi vuosituhannen vaihteen jälkeen ja tupakkakokeilut siirtyneet myöhemmälle iälle, ovat tupakkalain alaisten tuotteiden kokeilut edelleen yleisiä alaikäisillä.

Tutkimukset osoittavat, että korkeampi ikäraja vähentää tupakan saatavuutta alaikäisille eri tavoin. Se vaikeuttaa erityisesti nuorimpien onnistuneita ostoyrityksiä vähittäismyyntipisteissä. Lisäksi se vaikeuttaa hankintaa välittämisen kautta, sillä hakijoiden täytyy olla aiempaa vanhempia. Mitä myöhemmälle iälle tupakka- ja nikotiinikokeilut siirtyvät, sitä epätodennäköisemmäksi ne muuttuvat. Yhdysvaltalaisessa mallinnustutkimuksessa on arvioitu, että ikärajan nostaminen 21 ikävuoteen vähentää tupakoinnin aloittamista 15–17-vuotiailla noin 25 prosentilla ja 18–20-vuotiailla noin 15 prosentilla. Uusimmissa tutkimuksissa ikärajan noston on havaittu vähentäneen päivittäistä tupakointia 18–20-vuotiailla, ja useiden eri tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön todennäköisyyttä 13–15-vuotiailla.

Otto Ruokolainen, Hanna Ollila 7.2.2022

Suomessa ikärajan nostamisella voitaisiin todennäköisesti vaikuttaa tupakka- ja nikotiinituotteiden kokeiluihin, jotka nykyisin yleistyvät yläkoulun viimeisiltä luokilta lähtien sekä käytön yleisyyteen erityisesti ammattiin opiskelevilla, joiden tupakoinnin yleisyys on moninkertaista lukiolaisiin nähden. Se puolestaan tukisi tupakoinnin koulutusryhmittäisten erojen kaventamista aikuisväestössä. Lisäksi sillä voisi olla ehkäiseviä vaikutuksia raskaudenaikaisen tupakoinnin yleisyyteen ja syntyvien lasten terveyteen, sillä tupakointi on edelleen yleistä nuorilla äideillä ja ammatillinen koulutus on Suomessa selkein raskaudenaikaista tupakointia ennustava tekijä.

Edellä mainituista syistä THL esittää, että ikäraja myynnissä (TupL 549/2016, 53 §), maahantuonnissa (TupL 549/2016, 62 §) ja hallussapidossa (TupL 549/2016, 118 §) nostetaan tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmän ehdotuksen mukaisesti 20 ikävuoteen. THL katsoo, että ikärajan nosto on kansanterveyden näkökulmasta perusteltua, sillä se ehkäisee kokeiluja ja käytön säännöllistymistä nuorilla sekä kaventaa pidemmällä aikavälillä todennäköisesti väestön sosioekonomisia terveyseroja.

THL pitää aiemman lausuntonsa (THL/2466/4.00.00/2021) mukaisesti lisäksi tärkeänä, että asunto-osakeyhtiöissä voitaisiin kieltää tupakointi parvekkeilla ja asukkaiden hallinnassa olevissa sisätiloissa yhtiökokouksen enemmistöpäätöksellä. Ympäristön tupakansavu aiheuttaa samoja terveyshaittoja kuin tupakointi ja haittoja aiheuttavaa altistumisen minimirajaa ei ole pystytty osoittamaan. THL katsookin, että jokaisella yksilöllä on oltava oikeus turvalliseen elinympäristöön, mukaan lukien koti. Erityisen tärkeää se on haavoittuvissa ryhmissä, kuten pitkäaikaissairauksista kärsivillä, iäkkäillä ja lapsilla. Suomen perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön ja kansainvälisen lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä.

THL näkee hallituksen esityksen mukaisesti perusteltuna, että kaikki tupakkalain alaiset tuotteet ovat esilläpitokiellon piirissä, mukaan lukien kuumennettavat tupakkatuotteet. Tällä pystytään yhtäältä ehkäisemään tuotteiden käytön aloittamista ja toisaalta tukemaan tuotteiden käytön lopettamista.

Lainsäädännöllisten muutosten lisäksi tupakoinnin lopettamisen tukea tulee olla saatavilla kattavasti ja yhdenvertaisesti niin alueellisesti kuin eri väestöryhmille. Tupakasta vieroitus on merkittävä osa keskeisten kansansairauksien ehkäisyä ja laadukasta hoitoa. Koska tupakoinnin sosioekonomiset erot ovat suuret, on tärkeää, että matalammassa sosioekonomisessa asemassa olevien tupakoinnin lopettamista tuetaan nykyistä paremmin. Kansainvälisen tutkimusnäytön perusteella sekä lääkkeetön että lääkkeellinen tupakasta vieroitus on erittäin kustannustehokasta.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Tiina Laatikainen